

ظرفیت‌شناسی تشکیلات اسلامی در جهش جریان حق و زمینه‌سازی ظهور

حسین الهی نژاد^۱
احمد افتخاری اکمل^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۸/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۶

چکیده

یکی از عوامل مؤثر در پیشبرد و جهش جریان حق وجود تشکیلات منسجم و قوی است. کارهای فردی هرگز جریان حق را با جهش مواجه نکرده‌اند. تشکیلات از ظرفیت‌هایی مهم و ویژه برخوردار است، تبیین این ظرفیت‌ها و بیان نقش آن در زمینه‌سازی ظهور، از گام‌های نخست برای رسیدن به جهش در عرصه زمینه‌سازی ظهور است. اهمیت فراوان زمینه‌سازی از یک سو و نیاز فراوان آموزه‌های مهدوی به تشکیلات از سوی دیگر، لزوم ایجاد تشکیلات اسلامی منسجم و قوی در این راستا را خاطر نشان می‌سازد. در این نوشتار که با روش توصیفی و تحلیلی نگاشته شده است، شناخت جریان‌های زمینه‌ساز قبل از ظهور، و دقت در ساختارهای شبکه وکالت در دوران غیبت صغری و قبل از آن، الگویی کامل برای تشکیلات زمینه‌ساز ارائه می‌نماید. این الگو ما را در مدیریت نیروی انسانی، مدیریت زمان، و به طور کلی شناخت ظرفیت‌های تشکیلات یاری می‌رساند. شناخت ظرفیت‌های تشکیلات اسلامی، نشان می‌دهد که زمینه‌سازی برای تحقق دولت کریمه امام عصر عجل الله تعالی فرجه، نیازمند جهش است؛ نتیجه اینکه؛ جهش در زمینه‌سازی تنها در سایه زمینه‌سازی تشکیلاتی، و جهاد همه جانبه منتظران زمینه‌ساز، اتفاق خواهد افتاد.

واژگان کلیدی

مدیریت زمان، تشکیلات مهدوی، تشکیلات اسلامی، جریان، جهش.

۱. استاد پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی قم، ایران (Hosainelahi1212@gmail.com).

۲. دانش‌پژوه سطح چهار مهدویت مرکز تخصصی موعود حوزه علمیه قم، ایران (نویسنده مسئول) (aeftekhari1353@gmail.com).

انسان موجودی اجتماعی است و به تنهایی قادر نیست تمامی نیازهای مادی و معنوی خویش را برآورده سازد. گاهی دیده می‌شود برخی از افراد سعی در تک روی دارند و تلاش می‌کنند تا به تنهایی و بدون کمک گرفتن از جمعیت‌های متخصص و گروه‌های متشکل نیازهای خویش را برآورده سازند. این امر اگرچه ممکن است در برخی از نیازهای فردی پاسخگوی نیازهای آن افراد باشد، ولی بدون شک در حوزه‌های اجتماعی، این‌گونه نخواهد بود. از این رو افرادی که با جمع کار می‌کنند و توانایی‌های جمع را به توانایی‌های فردی خویش اضافه می‌نمایند، همواره افرادی موفق‌تر هستند و کارهای ثمربخشی را از خود به یادگار می‌گذارند. یکی از عیب‌هایی که در سبک زندگی ما وجود دارد این است که کار تشکیلاتی در وجود ما نهادینه نشده و به این کار مهم و سرنوشت‌ساز خود را عادت نداده‌ایم. به عبارت دیگر جریان حق از فقر تشکیلاتی رنج می‌برد. ریشه این امر هم به امور مختلفی برمی‌گردد از جمله این که ما از ظرفیت‌ها و استعدادها کار جمعی اطلاع کافی نداریم و یا در زمینه کار دسته جمعی به تمرین و ممارست نپرداخته‌ایم. شناخت ظرفیت‌های تشکیلات و بیان راهکارهای کاربردی کردن آن می‌تواند با سرعت مطلوبی گره‌های موجود در امر زمینه‌سازی را باز کرده و قدرت یاوران امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف را به توان برساند. مقام معظم رهبری می‌فرماید:

هرچه زمان می‌گذرد تجمع اصحاب حق را واجب‌تر و فوری‌تر احساس می‌کنم (خامنه‌ای، ۱۳۹۳ش «د»: ۱۶).

مباحث نظری تشکیلات اسلامی، بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی به برکت زحمات امام خمینی رحمته الله علیه، شهداء و یاران باوفای انقلاب اسلامی با جهشی عظیم مواجه شد. محمود زارعی مجموعه فرمایشات مقام معظم رهبری در خصوص تشکیلات را در مجموعه‌ای گرانبها با عنوان *کار باید تشکیلاتی باشد* گردآوری کرده‌اند. همچنین محسن ذوالفقاری مواضع تشکیلاتی شهید بزرگوار آیت‌الله بهشتی در مجموعه‌ای تحت عنوان *تشکیلات بهشتی* گردآوری کرده‌اند. سلمان هاشمیان و جواد جلوانی در کتاب *به توان تشکیلات* به بیان دیدگاه‌های اساتید برجسته و متخصص در این عرصه پرداخته‌اند. این اثر براساس جست‌وجوی ما جامع‌ترین و کامل‌ترین اثر در خصوص تشکیلات است. همه این پژوهش‌ها نکاتی مهم و سرنوشت‌ساز درباره تشکیلات مطرح کرده‌اند. اما آنچه پژوهش ما را از این پژوهش‌های ارزشمند متمایز می‌سازد، نگاه ویژه به بحث ظرفیت‌شناسی تشکیلات است. هیچ‌کدام از پژوهش‌های یاد شده به طور

مستقیم به ظرفیت‌شناسی تشکیلات، توجه نکرده‌اند. شناخت ظرفیت‌های تشکیلات برای پیشبرد و جهش در آموزه‌های مهدوی از جمله امور مهمی است که باید به طور ویژه مورد بررسی قرار گیرد. به عبارت دیگر تشکیلات چه ظرفیت‌هایی در زمینه‌سازی برای ظهور حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف دارد. در منابع اسلامی از گروه‌ها و تشکیلاتی سخن به میان آمده که قبل از ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف برای زمینه‌سازی در خصوص ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف اقدامات شایسته و تشکیلاتی انجام می‌دهند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید:

مردمی از مشرق قیام می‌کنند و زمینه حکومت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را فراهم می‌سازند (ابن ماجه، بی: تا: ج ۲، ۱۳۶۸).

در این روایت نقش اساسی را مردم ایفا می‌نمایند، مردم هم به صورت انفرادی نمی‌توانند زمینه حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را فراهم نمایند، بلکه؛ همگی مردم برای زمینه‌سازی ظهور باید دست به دست هم بدهند و با کاری جمعی، مقدمات ظهور را فراهم نمایند، نکته مهم دیگری که در این روایت، وجود دارد کلمه یخرج است. خروج بدون فراهم آوردن مقدمات امکان‌پذیر نیست، براساس این روایت، برای زمینه‌سازی نیازمند خروج هستیم و خروج هم بدون تشکیلات و کار منسجم گروهی امکان‌پذیر نیست. از سوی دیگر در برخی از روایات علائم ظهور نیز با تعبیر خروج مواجه هستیم؛ «خروج سه نفر؛ سفیانی، خراسانی و یمانی در یک سال واحد...» (مفید، ۱۴۱۳ق: ج ۲، ۳۷۵)، بنابراین، هم جریان باطل سفیانی، و هم جریان حق خراسانی و یمانی از تشکیلات بهره‌مندند و بدون کار تشکیلاتی خروج نخواهند کرد.

یکی دیگر از روایات در این خصوص روایات «رایات سود» است. «رایات سود از ناحیه مشرق می‌آیند، اراده‌های آهنینی دارند، اگر خبری از آنها به شما رسید، از هر راه ممکنی خود را به آنان برسانید و با آنها بیعت نمائید»^۱ (حر عاملی، ۱۴۲۵ق: ج ۵، ۲۲۱). از این‌گونه روایات‌ها نیز برداشت می‌شود که اصحاب رایات سود تشکیلاتی دارند، چرا که خروج تنها در سایه تشکیلات امکان‌پذیر است.

«مردی از قم مردم را به سوی حق دعوت می‌کند، قومی از مردم گرد او جمع می‌شوند، آنان اراده‌های پولادینی دارند، طوفان‌ها آنها را نمی‌لغزانند، از جنگ خسته نمی‌شوند، ترسی به دل

۱. «قال رسول الله صلی الله علیه و آله: تجيء رایات السود من قبل المشرق كأن قلوبهم زبر الحديد، فمن سمع بهم فليأتهم وليبایعهم ولو حبوا على الثلج».

راه نمی‌دهند و همواره به خدا توکل می‌کنند.^۱ امام خمینی رحمته الله علیه این ایمان راسخ را در مردم ایران اسلامی مشاهده کرد و مردم را به حق فراخواند و تشکیلاتی عظیم بنا نهاد، دلاور مردانی همچون؛ شهید بزرگوار حاج قاسم سلیمانی، در گرد او جمع شدند و با توکل بر خدا و با ایمان و تقوا خواب راحت را از دشمنان امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف گرفتند و به امیدی برای مستضعفان عالم تبدیل شدند. حال این تشکیلات زمینه‌ساز وارد گام دوم خویش شده و با منشوری دقیق، که همان بیانیه ارزشمند گام دوم انقلاب اسلامی است، آینده‌ای روشن در مسیر زمینه‌سازی برای ظهور، را به منتظران حضرتش نوید می‌دهد. این تشکیلات تمامی تحلیل‌ها را دگرگون نموده و جبهه کفر را با چالشی جدی مواجه نموده است. به گونه‌ای که دشمنان قسم خورده امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف بعد از ۴۳ سال تهاجمی ترکیبی علیه آرمان‌هایش به راه انداخته‌اند. اگر این تشکیلات، تشکیلاتی ضعیف، بود نیازی به این همه طرح و هزینه برای براندازی نداشتند بلکه؛ رهایش می‌کردند تا نابود شود.

در این نوشتار ما باید به این سؤال اساسی پاسخ دهیم: آیا تشکیلات اسلامی می‌تواند زمینه‌سازی ظهور را با جهش و پیشرفت قابل توجهی مواجه سازد؟ برای پاسخ به این پرسش باید ظرفیت‌های تشکیلات در عرصه زمینه‌سازی شناسایی و به خوبی تبیین شوند. مدیریت نیروی انسانی، مدیریت زمان، شبکه نظارتی منسجم، شبکه تقسیم کار و قدرت یابی فرهنگ مهدویت در جامعه از مهم‌ترین این ظرفیت‌ها هستند که در صورت توجه ویژه و تمرین و ممارست در کار تشکیلاتی می‌توانند از فقر موجود در زمینه تشکیلات بکاهد و در صورت اجرای دقیق و حساب شده، جریان حق و زمینه‌سازی برای ظهور حضرت را با جهشی قابل قبول مواجه سازند.

مفهوم‌شناسی تشکیلات

تشکل در نزد واژه‌شناسان به معنی «گرد هم آمدن و تشکیل حزب و گروه یا جمعیتی را دادن» است. «تشکل دادن» هم به معنی؛ «شکل دادن و منظم کردن فعالیت جمعی گروهی از افراد» است. واژه‌شناسان در معنی تشکیلات گفته‌اند: «تشکیلات، به سازمان؛ مؤسسه؛ و یا اداره گفته می‌شود و یا این‌که تشکیلات سازمان یک حزب یا یک گروه سیاسی و مانند

۱. «عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ قَالَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ فَمَّ يَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْحَقِّ يَجْتَمِعُ مَعَهُ قَوْمٌ كَثِيرٌ الْحَدِيدُ لَا تَزِلُّهُمْ الرِّيحُ الْعَوَاصِفُ وَلَا يَمْلُونَ مِنَ الْحَزَبِ وَلَا يَجْبُونُ وَلَا يَخْشَوْنَ وَعَلَى اللَّهِ يَتَوَكَّلُونَ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ» (مجلسی، ۱۴۰۳: ج ۵۷، ۲۱۶).

آنهاست. به « وسایل جانبی که نشانه تجمل، دارایی، یا رعایت تشریفات باشد؛ دم و دستگاہ؛ اسباب و اثاثیه، نیز تشکیلات گفته می‌شود. (انوری، ۱۳۸۲ ش: ج ۱، ۶۱۴).

در این جا لازم است به طور دقیق مرادمان را از تشکل و تشکیلات بیان نمائیم. «تشکل یعنی مجموعه‌ای از افراد که براساس آرمان مشترک و ایمان مشترک و نقطه نظرهای مشترک گرد هم می‌آیند تا جماعت شوند که یدالله مع الجماعة» به خصوص تا بتوانند زمینه را برای رشد اخلاق، کار دسته جمعی و برای رشد استعدادها، و شناخت و تربیت کادرها، و تهیه برنامه‌ها و قبول مسئولیت اجرای برنامه‌ها، هموارتر کنند. تشکیلات وسیله‌ای است برای بهتر انجام دادن مسئولیت‌ها و خودسازی و رشد اخلاق دسته جمعی (ذوالفقاری، ۱۴۰۰ ش: ۱۵).

تاریخچه تشکیلات

سابقه تشکیلات را باید در اقدامات تشکیلاتی پیامبران الهی جست‌وجو کرد، از سویی حضرت موسی علیه السلام از خداوند متعال می‌خواهد که حضرت هارون را به همراه او برای دعوت فرعون و طرفدارانش، ارسال نماید «خداوندا؛ برادرم هارون را همراه من بفرست که او از من نیکوتر سخن می‌گوید» (قصص: ۳۴). این امر نشانه این است که حضرت موسی علیه السلام توجه دارد که ارزش کار انفرادی کمتر از کار دو نفری است، فصاحت هارون ویژگی منحصر به فردی است که؛ در کنار ویژگی‌های حضرت موسی علیه السلام امکان موفقیت در امر تبلیغ را افزایش می‌دهد. از سوی دیگر می‌بینیم کسانی که به همراهی با پیامبران مفتخرند اهل نجات معرفی می‌شوند. این امر نشان می‌دهد که پیامبران هم با توجه به خصوصیات و شرایط زمان خویش تشکیلاتی برای خود داشته‌اند. دقت در کارهای تشکیلاتی پیامبران و امامان نشان می‌دهد که اوضاع سیاسی و اجتماعی هر زمان شرایط خاصی را برای تشکیلات جریان حق فراهم می‌کرده است.

در زمان امیرالمؤمنین و امام حسن علیه السلام خبری از «باب» نیست و این دو امام باب ندارند، اما همه ائمه علیهم السلام از امام حسین علیه السلام به بعد، تا امام یازدهم، هر کدام یک نفر را به عنوان باب، معرفی کرده‌اند. در جلد چهارم مناقب نام این باب‌ها ذکر شده است. راجع به امام زین العابدین علیه السلام در کتاب‌های سیره اهل بیت به این جمله می‌رسیم (یحیی بن أم طویل، «باب» امام سجاد بوده است) (ابن شهر آشوب، ۱۳۷۹ ق: ج ۴، ۱۷۶). فلسفه وجودی «باب» تنها با سیره تشکیلاتی آن امامان تفسیر می‌شود. این سیره در برهه‌ای از زمان به شکل سازمان وکالت ارتقا پیدا کرد. «با توسعه مرزهای اسلام و گسترش تشیع در شهرها و بلاد مختلف از اواسط قرن

دوم هجری امامان در شهرها و نواحی مختلف از میان شیعیان مورد اعتماد، کسانی را به‌عنوان وکیل خویش تعیین می‌نمودند که وظیفه آنان برقراری ارتباط میان امامان با شیعیانی بود که در نواحی دور، امکان دسترسی به امام و حضور نزد ایشان را نداشتند. آنان نامه‌ها، اموال اهدایی و وجوهات شرعی شیعیان را به نزد امامان آورده و پاسخ سؤالات و مشکلات دینی‌شان را از ائمه علیهم‌السلام گرفته و به آنان می‌رسانیدند (حسین زاده شانه‌چی، ۱۳۸۶ش: ۲۹). امام صادق علیه‌السلام از روی تقیه از پیروانش می‌خواست تا وظایفی را نسبت به سازمان انجام دهند، بی‌آن‌که بدانند در واقع کارگزاران اویند. شیخ طوسی روایت می‌کند نصر بن قابوس لخمی بیست سال وظیفه وکالت او را انجام داد بی‌آن‌که بداند واقعاً به‌عنوان وکیل آن حضرت منصوب شده است» (جاسم حسین، ۱۳۸۵ش: ۱۳۴). براساس روایت؛ «مؤمن مجاهد است و با دشمنان خدا در زمان دولت باطل با تقیه جهاد می‌نماید و در زمان دولت حق با شمشیر به جهاد مبادرت می‌ورزد» (حر عاملی، ۱۴۰۹ق: ج ۱۶، ۲۰۹). مدیریت شبکه وکالت، یکی از والاترین مجاهدت‌های امامان عصر وکالت، شمرده می‌شود. بنابراین تقیه جهاد و کاری تشکیلاتی است در این جهاد افرادی مانند معلی بن خنیس، یحیی بن ام‌طویل و... به فیض شهادت نائل می‌شوند؛ «استاندار منصور وارد مدینه شد، اولین شخصی که مورد نظر قرار می‌گیرد، معلی بن خنیس است، داود بن علی استاندار منصور، معلی بن خنیس را خواست و به او گفت نام شیعیان نزدیک امام صادق علیه‌السلام را باید بگویی، معلی بن خنیس گفت: نمی‌گویم، گفت: مجبوری بگویی و اگر نگویی تورا خواهم کشت، گفت: به خدا قسم اگر نام اینها زیر پایم بود پایم را بلند نمی‌کردم که تو فهرست نام اینها را از زیر پای من بیرون بیاوری، نگفت نمی‌دانم، چون این حرف گفتم نبود، معلوم بود که می‌داند، حاکم گفت می‌کشم، معلی گفت بسیار خوب بکش؛ و معلی بن خنیس به وسیله داود بن علی شهید شد» (ابن شهر آشوب، ۱۳۷۹ق: ج ۴، ۲۲۵). جست‌وجوی داود بن علی که بعد از این کار مورد بازخواست امام صادق علیه‌السلام قرار گرفت و با نفرین حضرت به هلاکت رسید نشان از قوت سازمان وکالت و ترس حاکمان جور از چنین سازمانی دارد. «اوج فعالیت تشکیلاتی شیعه از امام رضا علیه‌السلام به بعد است و علت این‌که این سه امام شهید شدند و در جوانی هم به شهادت رسیدند همین بود که تشکیلات شیعه در زمان این سه امام به اوج قدرت خود رسیده بود» (خامنه‌ای، ۱۴۰۰ش: ۳۴۹). امام عسکری علیه‌السلام با توجه به موقعیت خاص زمان خود و آگاهی از نزدیک بودن دوران غیبت، تقویت و گسترش بیش از پیش نظام وکالت و نهادینه‌سازی آن را به‌عنوان بهترین راهکار

برای عصر غیبت، که ارتباط مستقیم شیعیان با امام میسر نبود، طراحی کرد. امام حتی در شهر سامرا، که محل سکونت وی بود، وکیلانی را تعیین کرده بود تا به جهت رعایت تقیه و شرایط سخت موجود از ارتباط مستقیم با شیعیان، که از دیگر شهرها به سامرا می‌آمدند، پرهیز نماید» (همان: ۴۸). روایتی در مناقب ابن شهر آشوب است که احمد بن اسحاق می‌آید خدمت امام عسکری علیه السلام و از امام تقاضا می‌کند که در مکاتباتی که میان من و شما جریان خواهد داشت، - چون مطالبی وجود دارد که این مکاتبات بایستی دست کسی نیفتد - دلم می‌خواهد که شما خط بنویسید برای من تا من خط شما را بشناسم، چرا می‌خواهد خط امام را بشناسد؟ برای این که بناست امام امضاء نکند. بعد امام به او توضیح می‌دهند که گاهی با قلم ریز خواهیم نوشت و گاهی با قلم درشت، اشتباه نکنی! (ابن شهر آشوب، ۱۳۷۹ق: ج ۴، ۴۳۳).

چنانچه ملاحظه می‌شود اقدامات سازمان وکالت به زمینه‌سازی برای غیبت صغری و طراحی نائبانی خاص، برای عصر غیبت صغری منجر شده است. سخن گفتن امامین عسکریین به صورت غیرمستقیم با مردم در راستای برنامه‌ریزی سازمان وکالت و زمینه‌سازی برای غیبت امام ارزیابی می‌شود. مدیریت نائبان خاص از سوی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الیه و مدیریت نائبان در شبکه‌سازی و اداره سازمان وکالت در دوران غیبت صغری، از اموری است که برای اداره جامعه شیعیان آن عصر طراحی شده است. همچنین امام عصر عجل الله تعالی فرجه الیه در سایه تشکیلات دوران غیبت صغری، زمینه را برای نظارت ولایت فقیه آماده نمودند «... هر کدام از فقهاء که مهار نفس خویش را در دست داشته در حالی که قدرت بر حفاظت از دین خدا را داشته باشد و از هواهای نفسانی دوری نماید بر مردم لازم است که مسائل گوناگون خود را از ایشان بپرسند و از ایشان اطاعت نمایند، آگاه باشید که تنها برخی از فقهاء شیعه این خصوصیت را دارا می‌باشند»^۱ (طبرسی، ۱۴۰۳ق: ج ۲، ۴۵۸۲). هرچه به زمان غیبت صغری نزدیک‌تر می‌شویم سازمان و شبکه وکالت افزایش پیدا می‌نماید. ارتباط متقابل مردم با امام زمان خویش در چنین شبکه‌ای انسجام می‌یابد. فقهای بزرگ شیعه با نقش آفرینی در این سازمان وکالتی مذهب شیعه را در طول قرن‌ها حفظ نمودند تا این که نوبت به انقلاب اسلامی ایران به رهبری

۱. «فَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ مُخَالِفًا عَلَى هَوَاهُ مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ فَلِلْعَوَامِ أَنْ يَقْلُدُوهُ وَ ذَلِكَ لَا يَكُونُ إِلَّا بَعْضُ فُقَهَاءِ الشَّيْعَةِ لَا جَمِيعَهُمْ».

۲. «لَيُعِدَّنَّ أَحَدَكُمْ لِخُرُوجِ الْقَائِمِ وَ لَوْ سَهْمًا فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِذَا عَلِمَ ذَلِكَ مِنْ نَبِيِّهِ رَجُوثَ لَأَنْ يُنْسَى فِي عُمْرِهِ حَتَّى يُدْرِكَهُ فَيَكُونَ مِنْ أَعْوَانِهِ وَ أَنْصَارِهِ».

امام خمینی علیه السلام رسید. در انقلاب اسلامی ایران، تشکیلات اسلامی به اوج خود در زمان غیبت کبری رسید، و مسیر آینده زمینه‌سازی برای ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف توسط رهبر فرزانه انقلاب امام خامنه‌ای در قالب بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی مشخص گردید. البته برای رسیدن به قلّه زمینه‌سازی لازم است تلاش‌های خویش در این عرصه را چند برابر نمائیم.

جریان حق

جریان حق؛ جریانی است که نسبت به امام عصر خویش از معرفت کافی بهره‌مند بوده و تمامی تکالیف خویش را نسبت به خالق، امام معصوم، مردم، خانواده و محیط زیست به نحو شایسته به انجام برساند. براین اساس مراد ما از جریان حق در این نوشتار همان جریانی است که به اسلام ناب محمدی التزام عملی داشته و برای زمینه‌سازی ظهور حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف در سایه ولایت مطلقه فقیه، مجاهدانه در حال مبارزه با جبهه دشمنان حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف بوده و تلاش دارد از تمامی ظرفیت‌ها در امر زمینه‌سازی برای ظهور حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف استفاده نماید.

زمینه‌سازی ظهور

انتظار برای ظهور امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف از مهم‌ترین وظایف عصر غیبت است، این امرگاهی شعاری و نمایشی است و گاهی نیز، عملی است مجاهدانه، که تنها در سایه تلاش خستگی‌ناپذیر شکل می‌گیرد. «هریک از شما برای خروج قائم آل محمد صلی الله علیه و آله باید زمینه‌هایی را فراهم نماید و اقداماتی را هرچند به ظاهر کم و کوچک - هرچند به اندازه آماده کردن یک تیر جنگی - به انجام برساند. اگر خداوند متعال نیت پاک و صادقانه شما را در این خصوص ببیند توفیق درک حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف را به او عطا کرده و لیاقت نصرت و یآوری امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف را به او عطا خواهد کرد (نعمانی، ۱۳۹۷ق: ۳۲۰). «ظهور بسان هر حادثه دیگر زمینی که مرتبط با عملکرد و کارکرد بشر تحقق می‌یابد، نیاز به مقدمات و بستریابی دارد. فراهم‌آوری این مقدمات و بسترها که از آن به زمینه‌سازی تعبیر می‌شود در شکل‌ها و قالب‌های مختلفی و با فعالیت‌ها و فاعل‌های گوناگون خودنمایی می‌کند؛ مثلاً برخی از این تمهیدات مربوط به خدا و برخی مربوط به امام و برخی دیگر مربوط به عموم انسان‌هاست البته نقطه ثقل بحث در این‌جا تمهیدات بشری است؛ زیرا در تحقق مقدمات و بستریابی مربوط به خدا و امام جای هیچ تردیدی نیست. درباره زمینه‌سازی و نقش مردم در آن دیدگاه‌های گوناگونی مطرح شده است

که ما در این جا به ذکر شاخصه‌های دیدگاه مختار اکتفا می‌نمائیم: اولاً ظهور امری زمینی و طبیعی است؛ ثانیاً بشر لیاقت و توان زمینه‌سازی را دارد؛ ثالثاً براساس آیه شریفه «... در کارهای خیر از یکدیگر سبقت بگیرید...» (بقره: ۱۴۸). بشر به این امر یعنی زمینه‌سازی ظهور تکلیف شده است؛ رابعاً میان زمینه‌سازی ظهور و رخداد ظهور رابطه وثیقی وجود دارد؛ خامساً رابطه میان آن دو رابطه فعل و نتیجه فعل است؛ سادساً رابطه میان زمینه‌سازی و ظهور تلازمی (وجودی و عدمی) است؛ سابغاً زمان ظهور نامشخص و متغیر است و با تحقق یا عدم تحقق زمینه‌سازی، تقدم و تأخر می‌پذیرد (الهی نژاد، ۱۳۹۷ ش: ۳۵-۳۶).

ظرفیت‌های جهش‌آفرین تشکیلات اسلامی در زمینه‌سازی ظهور

ظرفیت‌های مهم و سرنوشت‌سازی در کار تشکیلاتی وجود دارد، شناسایی و تقویت این ظرفیت‌ها توان و قدرت تشکیلات اسلامی را افزایش داده و راه را برای ایجاد جهش در جریان حق و زمینه‌سازی ظهور هموار می‌سازد. مراد ما از جهش در این جا پیدایش نتیجه‌ای قابل توجه و مطلوب است که با کار انفرادی هرگز به دست نمی‌آید.

۱. مدیریت نیروی انسانی

جهش به خودی خود اتفاق نمی‌افتد بلکه؛ باید زمینه‌های جهش، شناسایی و فراهم گردند. تشکیلات اسلامی ظرفیتی دارد که می‌تواند نیروهای کارآمد را شناسایی و در مناسب‌ترین جایگاه به کار گیرد. اگر هر شخصی در خانه خویش مشغول انجام وظیفه باشد و نگاهی به کار جمعی نداشته باشد. استعدادها و قابلیت‌هایش در همان کار انفرادی و در همان منزل خویش مدفون خواهد گشت و استعدادهای کار جمعی و توانایی‌های تشکیلاتی او هرگز بروز نخواهد کرد. اما اگر افراد در جمع قرار بگیرند، استعدادهای کار جمعی در آنها شکوفا شده و به خوبی تقویت خواهد شد. بر این اساس یک تشکیلات قوی می‌تواند انسان‌های کارآمد را شناسایی و در جهت پیشبرد و جهش جریان حق به کارگیری نماید. اگر شخصی توان مدیریتی قوی داشته باشد این مدیریت را در جمع بروز می‌دهد و همچنین شخصی که در زمینه پژوهش توانمند باشد، تشکیلات قوی بهترین مکان برای بروز و ظهور توانمندی‌های اوست و... بنابراین یک مدیر قوی و آشنا با کار جمعی می‌تواند ظرفیت‌های پنهان در مکان‌های مختلف را از طریق تشکیلات به عرصه‌های اجتماعی و مورد نیاز بکشاند. بدیهی است که این شناسایی‌ها، پازل تشکیلات منسجم و قوی را به بهترین وجهی پر خواهد نمود و برکات فراوانی

را با خود به همراه خواهد آورد. این که امیرالمؤمنین علیه السلام کارآمدی یاران معاویه را بیش از ده برابر یاران خویش قلمداد نموده‌اند؛ رازهایی دارد که یکی از آن رازها جهشی است که در سایه کار تشکیلاتی اتفاق افتاده است. امیرالمؤمنین علیه السلام در خطبه ۹۵ نهج البلاغه اسبابی را برای شکست یاران کوفی خویش بر می‌شمرند. در این خطبه ایشان آرزو می‌نمایند ده نفر از یاران خویش را با یک نفر از یاران معاویه مبادله نمایند! «به خدا قسم دوست داشتم معاویه درباره شما و یارانش با من بیع صرف انجام می‌داد، صرف دینار به درهم، ده نفر از شما را با یک نفر از یاران خودش با من عوض می‌کرد» (نهج البلاغه، خطبه ۹۵). به راستی چه رازی در این مبادله نهفته است؟ امیرالمؤمنین علیه السلام در همین خطبه راز این مبادله را گوشزد می‌نمایند: ایشان در قسمت‌های پایانی این خطبه می‌فرمایند: ای مردم شما چونان شتران دور مانده از ساریان هستید که اگر از سوئی جمع‌آوری شوند از دیگر سو پراکنده گردند. دقت در فرمایش امیرالمؤمنین علیه السلام نشان می‌دهد برخی از یاران حضرت به اصول و مبانی کار تشکیلاتی پایبند نبودند و این در حالی بود که یاران معاویه به اطاعت از رئیس تشکیلات خویش پایبند بودند به گونه‌ای که حتی نماز جمعه را در چهارشنبه به همراه معاویه اقامه کردند و پنجاه نفر از آنها شهادت دادند که شتر ماده، شتر نر است! و معاویه این حکم باطل را تنفیذ کرد. و در برابر جمعیت گفت حکمی است که گذشته است. علامه امینی درباره این خصوصیت معاویه و یارانش در کتاب *الغدير* چنین می‌نویسد:

آنچه در این جا برای ما مهم است یکی این است که معاویه درباره ناقه‌ای که در آن جا نبود به باطل حکم کرد و حال آن که آنچه در محکمه بود جمل بود و خارج از موضوع شهادت. با این حال معاویه حکم باطلی را که براساس پنجاه شهادت دروغ صادر شده بود را تنفیذ نمود و به کسانی که در آن جا بودند گفت که این حکمی است که زمان آن گذشته است. دیگر امر مهم برای ما آن است که معاویه در حین حرکت لشکرش به سمت صفین، زمان نماز جمعه را از جمعه به چهارشنبه تغییر داد. و هنوز سر این مطلب بر من فاش نشده است؛ آیا روز جمعه را فراموش کرده بود و گمان کرده بود چهارشنبه جمعه است؟^۱

۱. «و الذی یهتّمنا هاهنا أُولا حکمه الباطل علی ناقة لم تکن توجد هنالك، و إنّما الموجود جمل قد شاهده و علم به و أنّه خارج عن موضوع الشهادة، لکنّه أنفذ الحكم الباطل المبتنی علی خمسین شهادة، زور کَلْها، و یقول بملء فیه: هذا حکم قد مضی... و یهتّمنا ثانیاً بتغییره وقت صلاة الجمعة عند مسیره إلى صفین - فی تلك السفرة المحظورة التي أنشئت علی الضدّ من رضی الله و رسوله - إلى یوم الأربعاء، و إلى الغایة لم یظهر لی سرّ هذا التّغییر، هل نسی یوم الجمعة فحسب یوم الأربعاء أنّه یوم الجمعة؟» (امینی، ۱۴۳۰ق: ج ۱۰، ۲۸۰).

براین اساس باید یکی از رازهای مبادله حضرت علی علیه السلام را در فقر تشکیلاتی یاران آن حضرت جست و جو کرد. در مقابل یاران معاویه باید خصوصیتی داشته باشد که حضرت حاضر به مبادله شده باشد، آنها که ایمان به ولایت حضرت علی علیه السلام نداشتند، بنابراین باید امتیازی غیر از ولایت حضرت علی علیه السلام را در بین آنها جست و جو نمود با توجه به مجموع این خطبه و ضعف‌هایی که حضرت در این خطبه برای یاران کوفی خویش بیان می‌نماید؛ نقطه قوت یاران معاویه را باید در امور مهمی مثل مهارت در کار تشکیلاتی و بعضی امور دیگر مانند تهدید، تطمیع، قدرت نظامی و... جست و جو نمود؛ از این رو باید خاطر نشان نماییم که؛ توجه و اطاعت از رئیس تشکیلات از جمله مهارت‌های سرنوشت‌ساز، برای اعضای یک تشکیلات منسجم و قوی است.

۲. مدیریت زمان

مدیریت زمان یکی از ظرفیت‌های شناخته نشده در امر تشکیلات است. «مدیریت زمان یعنی برنامه‌ریزی برای استخدام زمان و شیوه استفاده فعال از آن، تا زندگی مان را ثمربخش گرداند و منفعت‌های دنیوی و اخروی برای ما و در صورت امکان برای اطرافیان مان تحت پوشش ما داشته باشد» (عبدالعزیز محمد، ۲۰۰۹م: ۷). استفاده از تشکیلات و بهره گرفتن از توان، استعداد و علم دیگران، بهترین برنامه‌ریزی برای بهره‌وری صحیح از زمان است و از آن جا که در تشکیلات توان و قدرت دیگران را به توان خود اضافه می‌نمایی، بهترین اثربخشی و برترین نتیجه بروز می‌کند. «این که فکر کنیم برقراری ارتباط با دیگران و استفاده رساندن به آنها، برای این که در کارها خوب پیشرفت بکنند یک ضرورت است، درک خاصی می‌خواهد، رشد اجتماعی خاصی می‌خواهد و این می‌تواند منشأ برکات فراوانی باشد. یعنی برد، ارزش و بازده کار را به صورت تصاعد هندسی بالا ببرد. این نیست که یک به اضافه یک بشود دو، مسئله این است که دو نفر با هم همکاری کنند برد کارشان، ارزش کارشان به صورت تصاعدی بالا می‌رود» (هاشمیان، ۱۳۹۸ش: ۶۹). در این جا لازم است به یک نمونه عینی و ملموس خارجی اشاره نماییم؛ «در سال ۱۷۹۸ دولت آمریکا جنگی با فرانسه آغاز کرد اما یکی از بزرگ‌ترین مشکل دولت آمریکا این بود که تفنگ کافی نداشت و فرایند تولید آنها به صورتی بود که تنها توانستند ظرف مدت سه سال به سختی هزاران تفنگ تولید کنند و این کار برای

آنها بسیار ناراحت‌کننده بود «وایت نی»^۱ به دولت پیشنهاد کرد می‌تواند ظرف مدت ۲/۵ سال ۱۰۰۰۰ موشک بسازد. «وایت نی» اصول تقسیم کار آدم اسمیت را برای افزایش کارایی به کار گرفت. عقیده او این بود به جای این که افراد به صورت دستی و تنها اسلحه بسازند، راه درست این است که این افراد در واحد مشخص کار کنند و هر کدام بخشی از قطعات را تولید نمایند. این سیستم واحد به گونه‌ای بود که کارگران غیرماهر هم می‌توانستند کار انجام دهند. سرانجام او توانست کلید تولید انبوه را رقم بزند (جی، ۱۳۸۶، ش: ۲۸). با توجه به این نکته مهم، تشکیلات کارآمد مهدوی، این ظرفیت را دارد که با مدیریت صحیح زمان و تعریف‌هایی جدید از کار و تقسیم بندی درست، از ظرفیت بسیاری از افراد در پیشبرد جبهه حق بهره بگیرد. بدیهی است که اجرای درست این قانون می‌تواند جبهه حق را با جهش‌های فوق‌العاده‌ای مواجه سازد. یکی از ایرادهای ما این است که برای پیشبرد آموزه‌های حضرت صاحب‌الزمان عَلَيْهِ السَّلَام از مدیریت زمان و اصول به کارگیری و استفاده بهینه از وقت فاصله داشته‌ایم. امید است تشکلهای مرتبط با حضرت صاحب‌الزمان عَلَيْهِ السَّلَام با مدیریت زمان زمینه را برای گسترش هر چه بهتر و بیشتر فرهنگ مهدوی فراهم نمایند.

بنابراین یکی از ظرفیت‌های مهم و سرنوشت‌ساز در تشکیلات، که در سایه «مدیریت زمان» شکل می‌گیرد تقسیم دقیق کار در بین اعضای تشکیلات است. بیشتر افراد متخصص تنها در یک زمینه تخصص و مهارت کافی دارند، این در حالی است که تشکیلات، می‌تواند از افرادی با تخصص‌ها و مهارت‌های گوناگون شکل بگیرد، در کنار هم قرار گرفتن مهارت‌ها و تخصص‌ها موجب هم‌افزایی و جهش در نتیجه کار خواهد شد، چرا که در سایه تشکیلات تمامی فکرها در کنار تمامی تخصص‌ها واقع شده‌اند، ضعف‌ها و قوت‌های اعضای شناسایی شده و انس و الفت بین اعضا، روحیه و دلگرمی را در بین اعضا افزایش داده و امید موفقیت را صدچندان می‌نماید. ضمن این که انسان هنگامی که در جمع کار می‌کند احساس خستگی نمی‌کند. تشویق اعضای تشکیلات نیز می‌تواند بسیار کارساز باشد، به عنوان مثال بازیکن فوتبال اگر مورد تشویق تشکیلات حامی و تماشاچیان قرار بگیرد، بازی بسیار زیبا و به یاد ماندنی‌ای را از خود به نمایش می‌گذارد. نتیجه این که تقسیم کار می‌تواند به مدیریت بهینه زمان کمک کرده و بهره‌وری تشکیلات را بالا ببرد.

۱. Eli Whitney مخترع آمریکایی.

۳. شبکه نظارتی الهام‌بخش

خداوند متعال از تمامی نیازهای انسان باخبر است. از این رو با قرار دادن ناظرانی معصوم، زمینه‌های لازم برای سعادت و کمال انسان‌ها را به بهترین صورت فراهم نموده است. مؤمنان حقیقی از یک سو ناظر بر اعمال بشریت هستند؛^۱ یعقوب بن شعیب تفسیر آیه ۱۰۵ سوره توبه را از امام صادق علیه السلام می‌پرسد؛ امام در تفسیر این آیه شریفه می‌فرماید: مراد از مؤمنان در این آیه شریفه امامان معصوم است^۲ (کلینی، ۱۴۲۹ق: ج ۱، ۵۴۴) و از سوی دیگر امامان معصوم در جامعه، شبکه‌ای برای نظارت دقیق بر افراد و اوضاع اجتماعی طراحی نموده‌اند. این که امیرالمؤمنین علیه السلام در نامه ۵۳ نهج البلاغه به مالک اشتر سفارش می‌کنند که: «ای مالک؛ رفتار کارگزاران را بررسی کن و جاسوسانی راستگو و وفا پیشه بر آنها بگمار» (سیدرضی، ۱۳۸۷: ۴۱۱) نشان از یک شبکه نظارتی دقیق در سیره حکومتی امام موحدین علی بن ابی طالب علیه السلام دارد. دقت در آیه شریفه و نامه ارزشمند ولی الموحدین علی علیه السلام، ظرفیت نظارتی مکتب تشیع را روشن می‌نماید. بر این اساس باید از این ظرفیت مهم، در ارتقا و بهبود عملکرد اعضای تشکیلات استفاده نمائیم. تشکیلات موفق، تشکیلاتی است که این ظرفیت مهم را شناسایی کرده و با آموزش و تمرین این ظرفیت بسیار عظیم را در خود ایجاد و یا تقویت نماید. دقت در تاریخ تشکیلات شیعه اثنی عشری که توضیح مختصر آن در همین مقاله گذشت نشان می‌دهد ما نیازمند تشکیلاتی قوی در مسیر زمینه‌سازی هستیم و هر زمان به این امر مهم توجه نموده‌ایم فاصله خود را با زمینه‌سازی کم نموده‌ایم این امر به خوبی با نگاه به تاریخ انقلاب اسلامی جلوه می‌نماید. هر وقت به اصول تشکیلاتی پایبند بوده‌ایم و هر جا که کلام امامین انقلاب را مدنظر قرار داده‌ایم با پیشرفت‌های جهش‌آفرینی مواجه شده‌ایم. بنابراین برای زمینه‌سازی نیازمند جهاد تشکیلاتی هستیم، جهادی که امروز با عناوین مختلفی برعهده منتظران نهاده شده است، جهاد کبیر، جهاد تبیین، جهاد علمی، جهاد اقتصادی و جهاد فرهنگی و اجتماعی. سیره امامان معصوم در سازمان وکالت به همه ما آموخته است که باید برای زمینه‌سازی که مهم‌ترین وظیفه شیعه در عصر غیبت است از ظرفیت کار جمعی بهره بگیریم و در این مسیر تا پای جان به جهاد همه‌جانبه بپردازیم. دشمنان ما با تمام توان و

۱. «وَقُلْ اَعْمَلُوا فَسَبْرِي اللهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ» (توبه: ۱۰۵).

۲. «يَعْقُوبُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: اَعْمَلُوا فَسَبْرِي اللهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ قَالَ: هُمُ الْأَيُّمَةُ».

تشکیلات خویش دست به تهاجم ترکیبی زده‌اند (امام خامنه‌ای در دیدار با فرماندهان نیروی هوایی، ۱۴۰۰/۱۱/۱۹). به همین دلیل است که کشتی بان انقلاب اسلامی و فرمانده کل قوا می‌فرمایند:

هرچه زمان می‌گذرد، تجمع اهل حق را واجب‌تر و فوری‌تر احساس می‌کنم (خامنه‌ای، ۱۳۷۳ش: ۱۶).

تشکیلات وکالت در زمان ائمه اطهار علیهم‌السلام و شبکه نیابت عام و خاص که از سوی امام زمان علیه‌السلام، در عصر غیبت صغری با حساسیت خاصی اداره و نظارت می‌شده‌اند، می‌توانند به عنوان الگوهای کامل و کاربردی، نحوه نظارت تشکیلاتی را برای ما ترسیم نمایند. به عبارت دیگر بررسی شبکه وکالت امامان معصوم و شیوه‌های اداره و نظارت آن بزرگواران معصوم بر شبکه بسیار ارزشمند وکالت و نیابت، مسیر ما را در کار تشکیلاتی و نظارتی به خوبی روشن نموده و ما را در این مسیر با ارزش، با الگویی بی‌نظیر آشنا می‌نماید. در سایه این الگوهای تشکیلاتی است که انسان می‌تواند با خاطری آسوده و با عزمی راسخ به جهش جریان حق، امیدوار بوده و وظیفه الهی خویش را در خصوص زمینه‌سازی به سرمنزل مقصود برساند.

نظارت اعضای یک تشکل مهدوی نسبت به دیگر اعضا و همچنین نظارت مدیر یک تشکل مهدوی بر مجموعه وابسته به خویش می‌تواند در سایه الگوگیری از نظارت موجود در سازمان وکالت به اوج شکوفایی خود برسد؛ چرا که شیوه‌های اجرایی امر به معروف و نهی از منکر، در جامعه‌های تشکیلاتی کوچک، به خوبی نهادینه شده، و به راحتی قابل سرایت به جامعه‌های بزرگ‌تر تشکیلاتی و عرصه‌های گسترده‌تر اجتماعی است. بنابراین، لازم است تشکل‌های مهدوی از این ظرفیت مهم برای پیشبرد و جهش‌آفرینی در امر زمینه‌سازی ظهور نهایت بهره را ببرند.

۴. ارتقای فرهنگ مهدویت و تبدیل آن به گفتمان رایج در جامعه

یکی از ظرفیت‌های کارهای تشکیلاتی، اثرگذاری در حوزه‌های مختلف قدرت است. قدرت دارای حوزه‌های مختلفی است؛ از جمله این حوزه‌ها می‌توان به حوزه علمی، حوزه سیاسی، حوزه نظامی، حوزه اجتماعی، حوزه فرهنگی و تبلیغی اشاره نمود. تشکیلات ظرفیتی دارد که می‌تواند در تمامی این حوزه‌ها، قدرت جبهه حق را با جهش و تصاعد هندسی چند برابر نموده و به رخ دشمنان بکشد. این که می‌بینیم خداوند متعال در قرآن مجید می‌فرماید: در برابر دشمن هرچه می‌توانید نیرو آماده کنید (انفال: ۶۰).

تنها اشاره به بعد نظامی آمادگی ندارد بلکه؛ می‌توانیم تمامی حوزه‌های قدرت را با توجه به اطلاق آیه شریفه مدنظر قرار دهیم. براین اساس، نمایش قدرت در حوزه‌های مختلف را باید به فرهنگ عمومی جامعه تبدیل نمائیم. منتظران حضرت مهدی علیه السلام باید قدرت فرهنگی آموزه‌های مهدویت را با تمام توان به رخ جهانیان بکشانند. امروز جهان تشنه فرهنگ متعالی مهدویت است و اگر آموزه‌های قدرتمند مهدوی برای تشنگان حقیقت به خوبی توصیف شود، و ظرفیت معجزه‌آسای این آموزه برای حل معضلات گوناگون و رشد و تعالی همه‌جانبه بشر در سایه جهاد تبیین روشن شود، همه تشنگان با شور و شوق فراوان به این مذهب و مکتب گرایش پیدا می‌نمایند.

نکته قابل توجه این که در سایه کار تشکیلاتی است که این نمایش قدرت به نحو کامل اتفاق می‌افتد. چرا که؛ از سویی خداوند متعال بیشتر خطاب‌های قرآنی را متوجه جمع نموده است:

در کارهای نیک و تقوا با یکدیگر همکاری و همیاری داشته باشید و در گناه و تجاوز با یکدیگر همکاری و همنوایی نکنید (مائده: ۲).

و از سویی دیگر، در بیان خصوص فلسفه اجتماعی و سیاسی حج؛ کعبه را عامل قیام مردم (مائده: ۹۶) و نخستین خانه مبارک (آل عمران: ۹۶) برای خلق و مشعل هدایت برای جهانیان خوانده و امیرالمؤمنین علیه السلام آن را رمز «اقتدار دین» (نهج البلاغه: حکمت ۲۴۴) و «عالم اسلام» نامیده است (نهج البلاغه: خطبه اول) و چنان که می‌دانیم «پرچم» نماد بقای یک کشور و استقرار و پایداری یک سپاه و فرو افتادنش نشانه سقوط است. همچنین امام صادق علیه السلام قوام دین را به قیام کعبه پیوند داده است (ابن بابویه، ۱۴۱۳ق: ج ۲، ۲۴۵) و نیز در خطابه تاریخی حضرت زهرا علیه السلام آمده است:

حج موجب استحکام و ارتقای دین است (طبرسی، ۱۴۰۳ق: ج ۱، ۹۹).

«خداوند امامت را مرکز جمع و رهایی از تفرقه و پریشانی قرار داد» (ابن بابویه، ۱۳۸۵ق: ج ۱، ۲۴۸). حال با توجه به این که امام به منزله کعبه قرار داده شده (حرعاملی، ۱۴۰۹ق: ج ۱، ۳۲). بنابراین حج که یکی از تشکیلات اساسی و قدرتمند اسلام است، با امامت امام معصوم، معنا و مفهوم پیدا می‌کند و این تشکیلات الهی امامت است که قادر است تشنگان حقیقت را با جرعه زلال ولایت سیراب نماید و برای حل تمامی معضلات برنامه‌ای معصومانه ارائه داده و بهترین برنامه را برای سعادت همه جانبه بشریت ارائه نماید. براین اساس در عصر غیبت امام

معصوم هر تشکیلاتی که بتواند با امام غایب رابطه قوی تری برقرار نماید، توفیق بیشتری در زمینه‌سازی تشکیلاتی به دست خواهد آورد، چرا که در سایه ارتباط با امام معصوم و نائب آن است که قدرت ولایت و فرهنگ مهدویت، در برابر دوست و دشمن ارتقاء یافته و در جامعه اسلامی گسترش پیدا می‌نماید. گسترش فرهنگ مهدویت و ارتقای آن در سطح جامعه زمینه را برای شکل‌گیری تمدن بزرگ اسلامی فراهم می‌نماید.

نتیجه‌گیری

تشکیلات اسلامی ظرفیت‌های فراوانی برای جهش‌آفرینی در عرصه فرهنگ مهدوی دارد. شناخت ظرفیت‌های جهش‌آفرین، و تمرین تشکیلاتی در راستای آن ظرفیت‌ها، برکات فراوانی را برای جامعه منتظر امام زمان عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریفة به ارمغان خواهد آورد. مدیریت نیروی انسانی کارآمد، و مدیریت زمان، شبکه‌نظارتی منسجم، ارتقای فرهنگ مهدوی و گسترش آن در جامعه، این امکان را فراهم می‌کند که منتظران با کار تشکیلاتی و منسجم، خلأهای موجود در عرصه تشکیلات مهدوی را پر نمایند. اهل مشرق، رایات سود، خراسانی و یمانی، از تشکلهایی هستند که برای زمینه‌سازی ظهور، از ظرفیت‌های تشکیلاتی بهره خواهند برد. شبکه تشکیلاتی وکالت که در زمان امام صادق علیه‌السلام تأسیس شده است، در طول تاریخ خود همواره رو به رشد و تعالی بوده و در زمان سه امام متأخر به اوج خود رسیده است. دقت در سیر رو به رشد شبکه وکالت، لزوم توجه روزافزون منتظران را به تشکیلات یادآور شده، و ثابت می‌کند هرچه زمان می‌گذرد، تجمع اصحاب امام مهدی علیه‌السلام و کار تشکیلاتی آنان واجب‌تر است، تشکیلات مهدوی، قادر است زمینه‌سازی را با سرعت مطلوبی مواجه کرده و از توان تمامی افراد منتظر، در این خصوص نهایت استفاده نماید. یکی از مهم‌ترین کارهای حضرت، برپایی دولت کریمه در سطح جهانی است؛ و دولت کریمه جهانی، تشکیلاتی قوی طلب می‌کند، بنابراین نمی‌توان ادعای زمینه‌سازی داشت و برای مهم‌ترین کار حضرت زمینه‌ای فراهم نساخت. بر این اساس، زمینه‌سازی برای برپایی دولت کریمه، کاری تشکیلاتی طلب می‌نماید و جریان‌های زمینه‌ساز وظیفه دارند به زمینه‌سازی تشکیلاتی مبادرت ورزند و از ظرفیت‌های آن در این جهاد والا، نهایت استفاده را ببرند.

منابع

قرآن کریم

نهج البلاغه

۱. ابن ابی جمهور (۱۴۰۵ق)، *عوالی الثالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیة*، مصحح: مجتبی عراقی، قم: دار سیدالشهداء للنشر.
۲. ابن بابویه، علی بن محمد (۱۳۶۲ش)، *الخصال*، مصحح: علی اکبر غفاری، قم: جامعه مدرسین.
۳. ابن بابویه، علی بن محمد (۱۳۸۵ق)، *علل الشرایع*، قم: کتابفروشی داوری.
۴. ابن بابویه، علی بن محمد (۱۴۱۳ق)، *من لایحضره الفقیه*، مصحح: علی اکبر غفاری، قم: دفتر انتشارات اسلامی.
۵. ابن شهر آشوب، محمد بن علی (۱۳۷۹ق)، *مناقب آل ابی طالب*، قم: علامه.
۶. ابن ماجه قزوینی، محمد بن یزید (بی تا)، *سنن*، بیروت: دارالفکر.
۷. امینی، عبدالحسین (۱۴۳۰ق)، *موسوعة الغدیر فی الكتاب والسنة والأدب*، قم: مؤسسه دائرة معارف الفقه الاسلامی، پنجم.
۸. انوری، حسن (۱۳۸۵ش)، *فرهنگ فشرده سخن*، تهران: انتشارات سخن، سوم.
۹. بهشتی، محمدحسین (۱۴۰۰ش)، *تشکیلات بهشتی*، گردآوری: محسن ذوالفقاری، قم: دفتر نشر معارف، پنجم.
۱۰. جی، رس (۱۳۸۶ش)، *مدیریت زمان، اصول، مفاهیم و تکنیک ها*، تهران: انتشارات کوهسار.
۱۱. حر عاملی، محمد بن حسن (۱۴۰۹ق)، *وسائل الشیعه*، قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام.
۱۲. حر عاملی، محمد بن حسن (۱۴۲۵ق)، *اثبات الهداة*، بیروت: اعلمی.
۱۳. حرانی، حسن بن علی (۱۳۶۳ش)، *تحف العقول*، تصحیح: علی اکبر غفاری، قم: جامعه مدرسین.
۱۴. حسین زاده شانہ چی، حسن (۱۳۸۶ش)، *اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شیعه در غیبت صغری*، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، اول.
۱۵. خامنه ای، سیدعلی (۱۳۹۳ش)، *دغدغه های فرهنگی (شرح مزجی یکی از بیانات محوری مقام معظم رهبری در سال ۱۳۷۳ با استفاده از دیگر بیانات معظم له)*، تهران: مؤسسه ایمان جهادی، بیست و ششم.
۱۶. خامنه ای، سیدعلی (۱۳۹۳ش)، *قرارگاه های فرهنگی (شرح مکمل بیانات مقام معظم رهبری)*، با

- موضوع پشتیبانی و حمایت از تشکل‌های فرهنگی با دیگر بیانات معظم له، تهران: مؤسسه ایمان جهادی، دوم.
۱۷. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۳ش)، کاربرد تشکیلاتی باشد (مجموعه بیانات مقام معظم رهبری درباره تشکل و کار تشکیلاتی)، قم: مجد اسلام.
۱۸. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۴۰۰ش)، هم‌زمان حسین، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، شانزدهم.
۱۹. خنیفر، حسین (۱۳۹۰ش)، مهارت‌های مدیریت زمان، بی‌جا: انتشارات نصایح، اول.
۲۰. رهبر، محمدتقی (۱۳۷۷ش)، ابعاد سیاسی اجتماعی حج، قم: نشر مشعر.
۲۱. شریف‌الرضی، محمدبن حسین (بی‌تا)، نهج البلاغه، ترجمه: حسین انصاریان، قم: دارالعرفان.
۲۲. طبرسی، احمدبن علی (۱۴۰۳ق)، الاحتجاج، محقق: محمدباقر خراسان، مشهد: نشر مرتضی.
۲۳. طوسی، محمدبن حسن (۱۴۰۷ق)، تهذیب الأحکام، مصحح: محمدباقر خراسان، تهران: دارالکتب الإسلامية.
۲۴. عبدالعزیز محمد، ملانکه (۲۰۰۹م)، ادارة الوقت فی الأعمال، الرياض: معهد الإدارة العامة.
۲۵. قرشی بنابی، علی اکبر (۱۳۷۱ش)، قاموس القرآن، تهران: دارالکتب الإسلامية، ششم.
۲۶. کلینی، محمدبن یعقوب (۱۴۲۹ق)، اصول کافی، قم: دارالحدیث.
۲۷. مشکینی، علی (۱۴۲۳ق)، المواعظ العددیة، قم: انتشارات الهادی.
۲۸. مطهری، مرتضی (۱۳۷۲ش)، مجموعه آثار، تهران: انتشارات صدرا، هشتم.
۲۹. مفید، محمدبن محمدبن نعمان (۱۴۱۳ق)، الأرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، تحقیق: مؤسسه آل‌البیت، قم: کنگره شیخ مفید.
۳۰. نجاشی، احمدبن علی (۱۳۶۵ش)، رجال، محقق: موسی شبیری زنجانی، قم: مؤسسه نشر اسلامی.
۳۱. نعمانی، ابن ابی زینب (۱۳۹۷ق)، الغیبة، مصحح: علی اکبر غفاری، تهران: نشر صدوق.
۳۲. هاشمیان، سلمان؛ جلوانی، جواد (۱۳۹۶ش)، به توان تشکیلات، اصفهان: حدیث راه عشق، چهارم.

۳۳. الهی‌نژاد، حسین (۱۳۹۷ش)، مردم‌زمینه‌سازی ظهور، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، اول.